

KOVNIČKI SETOVI HRVATSKOG OPTJECAJNOG I PRIGODNOG OPTJECAJNOG KOVINSKOG NOVCA KUNA I LIPA

U radu se obrađuje hrvatski optjecajni i prigodni optjecajni kovinski novac koji je glasio na kune i lipe, vrste kovinskog novca koje usporedo cirkuliraju u novčanom prometu i čija je temeljna funkcija njihovo osiguranje.

Optjecajni kovinski novac, pogotovo najmanji apoeni ili apoeni kroz vrijeme mogu postati nepodesni za novčani promet iz različitih razloga. Prije svega može se raditi o gubitku njihove kupovne snage, ali i drugim okolnostima kao što su njihovo prihvaćanje/neprihvaćanje od korisnika, povećanje troškova njihove izrade kada oni premaše njihovu nominalnu vrijednost¹ ili su u pitanju neki drugi razlozi. Istovremeno, ovisno o monetarnoj politici u segmentu emisija optjecajnog kovinskog novca pogotovo ako je ona temeljena na ekonomiziranju novčanim emisijama i godišnjim potrebama za pojedinim apoenom, može dolaziti do prekida u kontinuitetu njihova izdavanja. Dio država, i u takvim okolnostima, ipak izdaje sve apoene ovoga novca za potrebe popunjavanja kovničkih setova. Time se, na određen način, osigurava kontinuitet u njegovom izdavanju. Često su ti apoeni izdani u višoj kvaliteti u odnosu na iste apoene namijenjene novčanom prometu.

Republika Hrvatska je sve apoene optjecajnog kovinskog novca kuna i lipa izdavala svake godine od 1993. do 2022. zaključno s tim da su apoeni 1 lipe i 2 lipe u 7 godina (2010., 2011., 2012., 2013., 2014., 2016., 2018.) izdavani samo u kovničkim setovima i u višoj kvaliteti od ostalih godišta.

Pojava izdanja svih apoena kovinskog novca jednoga godišta ili svih apoena ovoga novca bez obzira na godine njihovih kovanja, u pravilu jedne države izdavatelja koji se nalaze u bilo kakvoj ambalaži nazivaju se kovničkim setovima.² Kovničke setove generalno izdaju države emitenti vlastitog kovinskog novca³ ili su, rjeđe, izdavani neslužbeno (banke, trgovačka društva, udruge...). Sadržaj kovničkih setova čine najčešće optjecajni i/ili prigodni optjecajni kovinski novac. U njima se često, pored kovinskog novca, nalaze kovničke medalje (žetoni), prigodne medalje te novčanice.

Kovnički setovi se razlikuju po kvaliteti kovanica koje se nalaze u njima. Općenito, oni sadrže i različite natpise (država izdavatelj, grb, neki prigodni tekst, naznačena kvaliteta kovanica, broj izdanih komada i sl.).

Republika Hrvatska je izdala službene kovničke setove optjecajnih apoena kuna/lipa od 1993. godine do 2022. godine zaključno u kontinuitetu te kovničke setove prigodnog optjecajnog kovinskog novca. Kovnički setovi koji sadrže prigodni optjecajni kovinski novac su izdani od 1994. do 2013. godine u kontinuitetu. Ostali prigodni optjecajni kovinski novac nije bio u kovničkim setovima.

Ključne riječi: kovnički setovi, optjecajni kovinski novac, prigodni optjecajni kovinski novac, kuna, lipa

¹ Ukoliko njihovi emitenti vode odgovornu monetarnu politiku u ovome segmentu.

² Eng. Mint Set.

³ Može biti i nadnacionalni novac.

Uvod

Pakiranja kovinskoga novca, prije svega optjecajnoga i prigodnoga optjecajnog kovinskog novca,⁴ kasno se pojavljuju u odnosu na dugu povijest ovih vrsta novca. Prvi kovnički setovi nastaju krajem prve polovine 20. Stoljeća.⁵ Zapažanjem izdavatelja novca da tako pakirani novac može imati značajne promotivne mogućnosti uz postojanje potražnje za ovakvim „proizvodima“ od kupaca te razvoj numizmatike, prije svega vezano za segment kvalitete kovinskog novca, značajno utječu na potražnju i slijedom toga i na ponudu kovničkih setova.

Kroz vrijeme izdavanja kovničkih setova generalno se stječu određeni standardi glede opreme i materijala koji su korišteni kao ambalaža kao i napuštanje prakse da se s kovanicama koje se stavljaju u kovničke setove rukuje bez rukavica.⁶ Tako se sve veća pozornost stavlja na materijale koji su „prijateljski“ u odnosu na kovanice koje s njim dolaze u doticaj tako da ne dolazi do promjena izgleda kovanica. Napuštaju se i pakiranja koja ne štite kovanice od izravnog dodira, prije svega je to važno kod kovanica koje su izrađene u najvišoj kvaliteti (Proof) jer svaki kontakt s njima znači gubitak te najviše kvalitete.

Republika Hrvatska je u kontinuitetu izdavala kovničke setove svih apoena optjecajnog kovinskog novca kuna i lipa te većinu apoena prigodnog optjecajnog kovinskog novca.

1. Kovnički setovi hrvatskih kuna i lipa

Hrvatski kovinski novac koji je glasio na kune i lipe i koji se nalazio u kovničkim setovima je optjecajni kovinski novac i to sva godišta te prigodni optjecajni kovinski novac, samo početna godišta izdavanja.

Od uvođenja kune 1994. godine kao zakonskog sredstva plaćanja u Republici Hrvatskoj, Narodna banka Hrvatske kasnije Hrvatska narodna banka je bila izdavatelj kovničkih setova optjecajnog kovinskog novca i kovničkih setova prigodnog optjecajnog kovinskog novca. Izdavač optjecajnog kovinskog novca bio je i Hrvatski novčarski zavod – Kovnica novca Zagreb kasnije Hrvatska kovnica novca.

1.1. Izdane količine, izgled i vrste kovničkih setova hrvatskog optjecajnog kovinskog novca kuna/lipa

Budući da prvi kovinski apoeni kuna i lipa nose oznaku godine kovanja – 1993.⁷, a da su svake godine izdavani kovnički setovi ukupno ih je s različitim godinama u

⁴ Prigodni kovinski novac se u povijesti novca pojavljuje sporadično da bi bio znatno zastupljen u 20. stoljeću.

⁵ USA 1947. godine.

⁶ Naravno da je i danas rjeđe moguće pronaći recentne kovničke setove koje imaju takve nedostatke. U ove nedostatke ne treba uključiti tragove oksidacije na novcu budući da su to prirodni procesi koji nastaju uslijed protoka vremena. Oni ne umanjuju vrijednost ovoga novca.

⁷ Kuna je postala zakonsko sredstvo plaćanja u Republici Hrvatskoj 30. svibnja 1994. godine.

kontinuitetu izdano 30 (Tablica 1.). Službeni naziv za ove kovničke setove je - numizmatički kompleti.

Tablica 1. godine izdanja optjecajnog kovinskog novca kuna i lipa, odluke o izdavanju i izdane količine

Godina izdanja	Odluka o izdavanju	Izdana količina u kom. ⁸
1993.	NN 50/1994.	17.000 ⁹
1993. turistički set	NN 50/1995.	50.000
1994.	NN 20/1996.	4.000
1995.	NN 20/1996.	4.000
1996.	NN 87/1996.	5.000
1997.	NN103/1997.	1.000 ¹⁰
1998.	NN 147/1998.	2.000
1999.	NN 64/1999.	2.000
2000.	NN 104/2000.	1.000
2001.	NN 53/2001.	1.000
2002.	NN 49/2002.	1.000
2002. Dječji set	/	1.000
2003.	NN 95/2003.	1.000 ¹¹
2003. Dječji set	/	1.000
2004.	NN 61/2004.	2.000
2005.	NN 57/2005.	2.000
2006.	NN 76/2006.	1.000
2007.	NN 77/2007.	1.000
2008.	NN 58/2008.	1.000
2009.	NN 50/2009.	1.000
2010.	NN 74/2010.	1.000
2011.	NN 89/2011.	1.000
2012.	NN 39/2012.	1.000
2013.	NN 40/2013.	1.000
2014.	NN 63/2014.	1.000
2015.	NN 57/2015.	1.000
2016.	NN 46/2016.	1.000
2017.	NN 49/2017.	500
2018.	NN 51/2018.	500
2019.	NN 101/2019	1000
2020.	NN 138/2020.	1000
2021.	NN 121/2021.	500
2022.	NN 150/2022.	Ne više od 50.000
2022. HKN	/	2.000

Izvor: www.hnb.hr

⁸ Službeni podaci HNB (www.hnb.hr)

⁹ Deklarirano 25.000 kom.

¹⁰ Deklarirano 2.000 kom.

¹¹ Deklarirano ne više od 3.000 kom.

1.1.1. Kovnički setovi – izdanja NBH/HNB

Svih devet apoena hrvatskog optjecajnog kovinskog novca kuna i lipa (1,2,5,10,20,50 lipa,1,2,5 kuna) nalazi se u kovničkim setovima. Apoeni su zavareni „u omot od tvrde prozirne plastike, pravokutnog oblika dimenzija 166 mm x 111 mm. Kovanice su umetnute u podlogu plave boje“ (www.hnb.hr), kružno s apoenom 5 kuna u sredini. Natpisi na pakiranjima pisani su velikim tiskanim slovima zlatne boje, a nalaze se s obje strane kovničkog seta.

Na strani na kojoj su aversi kovanica, desno od kovanica stoji: REPUBLIKA HRVATSKA/ NARODNA BANKA HRVATSKE/ *Grb Republike Hrvatske*/ HRVATSKI NOVČARSKI ZAVOD/KOVNICA NOVCA ZAGREB. (Slika 1)

Na strani na kojoj su reversi kovanica, lijevo od kovanica stoji: REPUBLIC OF CROATIA/CROATIAN NATIONAL BANK/ *Grb Republike Hrvatske*/CROATIAN MONETARY INSTITUTE/ZAGREB MINT.

Od 1998. godine tekst na hrvatskom jeziku se dijelom mijenja tako umjesto NARODNA BANKA HRVATSKE stoji HRVATSKA NARODNA BANKA zbog promjene naziva ove institucije.

Godine 2019. dolazi do promjena glede izgleda kovničkih setova (Slika 2). Svih 9 apoena optjecajnog kovinskog novca se „nalazi se u plastičnom ulošku koji je zavaren u tvrdi prozirnu plastičnu kutiju pravokutnog oblika dimenzija 160 (stošesdeset) x 100 (sto) mm“ (www.hnb.hr). Uložak 2019. godine je plave boje, a 2020., 2021. i 2022. godine sive boje. Na ulošku na strani gdje su aversi kovanica nalazi se službeni logo s nazivom izdavatelja (Hrvatska narodna banka) i službeni logo s nazivom proizvođača (Hrvatski novčarski zavod) na hrvatskom jeziku, a 2022. godine izmijenjen logo i naziv proizvođača (Hrvatska kovnica novca), dok su na naličju ti natpisi otisnuti na engleskom jeziku. Ispod je na hrvatskom jeziku specifikacija za svaki apoen (kovina, promjer i masa). Na drugoj strani kutije nalazi se isti tekst na engleskom jeziku. Kutija je uložena u papirnati omot bijele 2019., a 2020. i 2021. plave te 2022. crvene boje.

Na licu omota je tekst *Numizmatički komplet* optjecajnoga kovanog novca i godina, a na naličju isti tekst na engleskom jeziku, službeni logo s nazivom izdavatelja (HNB) i službeni logo s nazivom proizvođača na hrvatskom jeziku (HNZ), a 2022. godine umjesto HN-Z-HKN, dok su na naličju ti natpisi otisnuti na engleskom jeziku.

Numizmatički kompleti pakirani su u prozirni celofanski omot koji je samoljepljiv kod tri zadnje godine izdanja kovničkih setova.

S godinom 1993. izdan je kovnički set optjecajnog kovinskog novca kuna i lipa svih 9 apoena (službeno deklariran kao turistički komplet). Izdane su u četiri inačice ovoga kovničkog seta glede jezika koji se nalazi na njima (hrvatski, njemački, engleski i talijanski). (Slika 3)

„Kovani novac u kompletu zavaren je u prozirnu plastičnu foliju u obliku elipse sa apoenom 5 kuna u sredini, koja je umetnuta u odgovarajuće korice. Na koricama je otisnut prigodni tekst o Republici Hrvatskoj i osnovnim obilježjima kovanog novca. Tekst je popraćen nizom fotografija gradova, spomeničkih znamenitosti i prirodnih ljepota Republike Hrvatske“ (www.hnb.hr).

Slika 1.

Slika 2.

1.1.2. Kovnički setovi – izdanja HNZ/HKN

Hrvatski novčarski zavod (HNZ) - Kovnica novca Zagreb je izdala kovnički set namijenjen za rođenje djeteta¹² 2002. i 2003. godine. Ovi kovnički setovi su po pakiranju slični turističkim setovima uz prigodne motive vezane za taj događaj. (Slika 4)

Hrvatska kovnica novca 2022. godine povodom zadnje godine izdavanja kune i njenog stotog dijela lipa izdala je kovnički set. Kovani novac u setu je zavaren u prozirnu plastičnu foliju u obliku kruga s apoenom 5 kuna u sredini u trodijelnom kartonu koji je umetnut u odgovarajuće korice dimenzija 150X150 mm. Na kartonu se nalazi tekst: HRK/ KUNA COIN SET/2022 te logo proizvođača i natpis Croatian Mint s odgovarajućim tekstovima. Na omotu je isti tekst i logo te redni broj seta 0000/2000.¹³ Limitirano izdanje 2.000 kom. (Slika 5)

1.2. Kovnički setovi prigodnog optjecajnog kovinskog novca hrvatskih kuna/lipa

Hrvatski prigodni optjecajni kovinski novac je činilo 9 apoena (1,2,5,10,20,50 lipa,1,2,5 kuna) te apoen 25 kuna. Ukupno je izdano 5 kovničkih setova ovoga novca, odnosno 21¹⁴ kovanica. Time svi izdani primjerci prigodnog optjecajnog kovinskog novca nisu bili u kovničkim setovima.

Ovi kovnički setovi su svojim izgledom identični kovničkim setovima optjecajnog kovinskog novca istih godišta osim što setovi koji sadrže apoen 25 kuna imaju tri komada ovoga apoena složena u obliku trokuta. (Tablica 2.)

¹² Službeno Djetešću na dar.

¹³ Bolje rješenje bi bilo da se numeracija nalazi u omotu koji sadrži kovanice.

¹⁴ Jedan je apoen (25 kuna 2004.) izdan u dva kovnička seta.

Tablica 2. Izdanja kovničkih setova prigodnog optjecajnog kovinskog novca

Povod izdanja	Odluka	Izdanje	Izdana količina u kom.
Prigodni optjecajni kovinski novac 1,2,5,10,20,50 lipa, 1,2,5 kuna	NN 87/1996.	1994., 1995., 1996.	5.000
“Hrvatsko Podunavlje” 1997. “Prvi kongres hrvatskih esperantista” 1997. “Primanje Republike Hrvatske u OUN” 1997.	NN 134/1997.	1997.	2.000
“EXPO - Lisabon, 1998.” “EURO” “2000.”	NN 44/2001.	1998., 1999.,2000.	1.000
“10. obljetnica međunarodnog priznanja Republike Hrvatske” 2002. “Republika Hrvatska kandidat za članstvo u Europskoj uniji, 18. VI. 2004.” “Godišnja skupština Europske banke za obnovu i razvoj, Zagreb 2010.” ¹⁵	NN 108/2011.	2002., 2004., 2010.	1.000
“Republika Hrvatska kandidat za članstvo u Europskoj uniji, 18. VI. 2004.” “Ugovor o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji, 9. XII. 2011.” “Republika Hrvatska članica Europske Unije, 1. VII. 2013.”	NN 69/2013.	2004., 2011., 2013.	2.000

Izvor: www.hnb.hr

2. Kvaliteta kovanica u kovničkim setovima

Izdavači kovničkih setova hrvatskog optjecajnog i prigodnog optjecajnog kovinskog novca kuna i lipa službeno su deklarirali tri vrste kvalitete kovanica koje se nalaze u kovničkim setovima, ovisno o njihovoj vrsti ili godini izdanja. (Tablica 3)

Svi kovnički setovi hrvatskog optjecajnog i prigodnog optjecajnog kovinskog novca od 1993. do 2021. godine zaključno sadrže kovanice u kvaliteti Proof, službeno deklarirano kao visoki kovnički sjaj. Turistički kompleti, izdanje 1993. godine imaju kovanice u kvaliteti Brilliant Uncirculated službeno deklarirano kovnički sjaj.

Kovnički set 2022. godina sadrži kovanice u kvaliteti Uncirculated službeno deklarirano kovnički otkov. Identičnu kvalitetu otkova imaju i setovi koje je izdala HKN 2022. godine te dječji kovnički setovi.

¹⁵ Apoen 25 kuna 2010. godina „Godišnja skupština Europske banke za obnovu i razvoj, Zagreb“ je jedini apoen koji je otkovan u kvaliteti Proof osim za potrebe popunjavanja kovničkih setova već i za sudionike Skupštine EBRD-a. - 150 komada.

Slika 3.

Tablica 3. Službeno deklarirane kvalitete otkova na hrvatskom jeziku i standardni nazivi na engleskom jeziku

Službeno deklarirana kvaliteta otkova na hrvatskom jeziku	Kvaliteta otkova na engleskom jeziku ¹⁶
Visoki kovnički sjaj	Proof
Kovnički sjaj	Brilliant Uncirculated (BU)
Kovnički otkov	Uncirculated (Unc.)

Sažetak

Republika Hrvatska izdavanjem kovničkih setova s optjecajnim i prigodnim optjecajnim kovinskim novcem kuna i lipa svrstava se u veliki broj država s ovim emisijama.

Ukupno je izdano, u vremenu kune kao zakonskog sredstva plaćanja u Republici Hrvatskoj, 34 kovničkih setova koji sadrže optjecajni kovinski novac s tim da je od toga 4 različitih kovničkih setova izdano s istim godištima, ali različito pakirano i u različitim kvalitetama kovanica.

Kovničkih setova prigodnog optjecajnog kovinskog novca izdano je ukupno 5.

¹⁶ Danas se uobičajeno kod većine sakupljača ustalilo nazivlje za vrste otkova/ kvalitetu kovinskog novca na engleskom jeziku. Dijelom razlog ovomu je nepostojanje standardnog hrvatskog nazivlja za kvalitetu kovanica te internacionalizacije ovih standarda.

Slika 4.

Kao izdavači kovničkih setova optjecajnog kovinskog novca hrvatskih kuna i lipa bili su Narodna banka Hrvatske kasnije Hrvatska narodna banka i Hrvatski novčarski zavod, Kovnica novca Zagreb kasnije Hrvatska kovnica novca.

Kovnički setovi se razlikuju i po kvaliteti kovanica koje sadrže. Tako se u njima nalaze tri kvalitete kovanica (Proof, Brilliant Uncirculated i Uncirculated). Sva godišta optjecajnog kovinskog novca osim jednoga (2022. godina) izdana su u najvišoj kvaliteti – Proof. Jedno godište (1993.) izdano je i u kvaliteti Brilliant Uncirculated (1993.- turistički setovi), a dva u kvaliteti Uncirculated (2002., 2003. - dječji set).

Kovanice u svim kovničkim setovima prigodnog optjecajnog kovinskog novca su u kvaliteti Proof.

Značaj hrvatskih kovničkih setova je u činjenici da oni sadrže sve apoene kovanica kuna i lipa namijenjenih za optjecaj uključujući i godine kada apoeni od 1 lipa i 2 lipa nisu kovani za novčani optjecaj (2010., 2011., 2012., 2013., 2014., 2016. i 2018.) Godine 2021. ovi su apoeni kovani u ekstremno malim količinama (1 lp 6.000 kom, 2 lp 4.000 kom.), tako da vjerojatno nisu niti pušteni u optjecaj pa su stoga dostupni javnosti samo u kovničkim setovima. Time je osigurana dostupnost svih godišta kuna i lipa u kontinuitetu izdavanja.¹⁷

Ujedno je apoen 25 kuna emitiran povodom 11 prigoda izdan u višoj kvaliteti – Proof uz redovita izdanja u kvaliteti Uncirculated.

Ovakvim rješenjima izdavač kovinskih setova osigurao je tipsku zbirku hrvatskog optjecajnog kovinskog novca kroz samo tri seta i to kovnički set s natpisom na kovanicama na hrvatskom jeziku, kovnički set na latinskom jeziku godina 1994. (greška u natpisu Luscinnia s dva slova „N“ umjesto jednoga), i bilo kojeg godišta u parnim godinama izdanja (ispravljen naziv na latinskom jeziku).

Svi otkovi u kovničkim setovima izrađeni su u Hrvatskoj tako da predstavljaju „autentični domaći proizvod“.

¹⁷ Ali ne u istoj kvaliteti izrade.

Slika 5.

Značaj hrvatskih kovničkih setova proizlazi i iz relativno malih, a u pojedinim godinama malih emisija, pogotovo u godinama kada apoeni 1 lipe i 2 lipe nisu kovani za novčani optjecaj.

Literatura

<https://www.hnb.hr>

<https://www.croatianmint.hr>

Matić, B. (2012) Hrvatski monetarni suverenitet - hrvatske kovnice i tiskare novca, Ekonomski fakultet u Osijeku, Hrvatski novčarski zavod Zagreb. Osijek, Zagreb